

schelp. Daarop volgden wat reacties in de trant van leuk dan wel interessant, maar geen echte bevestiging. Na koken van het doublet kon ik de vleesresten verwijderen en de binnenzijde bekijken, daarbij zag ik opvallende roze vlekken tegen de top (fig. 1). Daarnaast vertoonde mijn vondst duidelijk concentrische groeilijnen en een zig-zag patroon van de vlekken en dat heeft de Filipijn niet, die is veel ruwer wat structuur betreft en kent een vlekkeriger patroon. Ik was dus niet overtuigd van de determinatie en verder zoekend op internet naar afbeeldingen van tapijtschelpen kwam ik uiteindelijk op de site van ICTIOTERM terecht (www.ictioterm.es). De afbeeldingen daar, in combinatie met de beschrijving van de soort op de site van ANEMOON (www.anemoon.org), namen alle twijfels weg; het kon niets anders zijn dan een (halfwas) exemplaar van de Gevlamde tapijtschelp *Polittapes rhomboides*. Dit werd via de mail bevestigd door Rykel de Bruyne en door meerdere leden van de NMV-groep op Facebook, na herplaatsing van de foto onder deze naam.

De Bruyne & De Boer (2008) vermelden vonden van zowel losse kleppen als doubletten van verschillende Waddeneilanden. De foto's bij die tekst tonen echter exemplaren die veel van hun tekening verloren hebben. Met deze vondst kan dat beeld in ieder geval voor Terschelling worden aangevuld.

Bovenstaande tekst schreef ik op Terschelling waar ik niet over mijn hele bibliotheek kon beschikken. Na thuiskomst nog

even De Bruyne *et al.* (2013) er op nageslagen. In de beschrijving van de soort trof mij de passage "de sifonen zijn voor de helft samengegroeid, alleen aan het uiteinde liggen ze los van elkaar". Dat was exact wat ik had gezien bij het verwijderen van de gekookte vleesresten, maar die had ik helaas niet op de foto vastgelegd.

Geraadpleegde bronnen

ANEMOON.ORG. www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/id/394/gevlamde-tapijtschelp (geraadpleegd op 08-01-2017).

DE BRUYNE, R.H. & T.W. DE BOER, 2008. Schelpen van de Waddeneilanden. Gids van de schelpen en weekdieren van Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. Fontaine Uitgevers, 's-Graveland.

DE BRUYNE, R.H., S.J. VAN LEEUWEN, A.W. GMELIG MEYLING & R. DAAN (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). – Tirion Uitgevers, Utrecht & Stichting ANEMOON, Lisse.

ICTIOTERM.ES. www.ictioterm.es/nombre_cientifico.php?nc=341 (geraadpleegd op 08-01-2017).

Adres van de auteur
k_peeters@hotmail.com

Exotisch brakwaterslakje blijkt nog niet eerder beschreven soort: de 'Vreemde speldhoren'

D.M. (Menno) Soes en D.B. (Dirk) Kruijt

An alien, still undescribed snail found in Dutch brackish water

Summary

A population of a still undescribed member of the Murchisonellidae was found in 2014 in the Krammer-Volkerak, The Netherlands. It most likely belongs to the genus *Murchisonella*. Outside The Netherlands it is only known from Finland. For both countries it is considered to be an alien species.

Inleiding

In macrofaunamonsters uit het Krammer-Volkerak zijn door Bureau Waardenburg exotische brakwaterslakjes aangetroffen die behoren tot een onbeschreven soort (fig. 1). Deze monsters zijn in 2014-2016 verzameld in het kader van het programma Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL) van Rijkswaterstaat. Buiten Nederland is de soort verder alleen bekend uit het oostelijk deel van de Finse Golf (onderdeel Oostzee), waar ze ook voor het eerst is verzameld in 2014. Het gaat dan ook vrijwel zeker om een soort die in Europa niet inheems is (Warén, 2015).

Naamgeving

De soort behoort tot de familie Murchisonellidae, een fami-

lie waarvan in Nederland nog niet eerder levende exemplaren waren gevonden. Materiaal uit Finland is overgedragen aan Anders Warén (Swedish Museum of Natural History, Stockholm), een specialist met betrekking tot deze familie. Hij is voornemens deze geheel nieuwe soort te beschrijven. Zijn advies is om de soort voorlopig aan te duiden met *Murchisonella* spec. Als Nederlandse naam stellen we 'Vreemde speldhoren' voor, wat refereert aan het feit dat het een exotische soort is.

Herkenning

Zowel de scheef geplaatste protoconch (embryonale schelp) als de opvallende sculptuur maken de Vreemde speldhoren een on-

Fig. 1. De onbeschreven brakwaterslak ('Vreemde speldhoren') uit het Krammer-Volkerak. Foto D.B. Kruijt.

miskembare soort binnen de Nederlandse fauna (fig. 2, 3). Uit omringende landen is echter een soort bekend die een duidelijke gelijkenis vertoont. Deze Fijngestreepte speldhoren *Ebala nitidissima* is in Nederland alleen bekend van enkele op het strand angespoelde huisjes (R.H. de Bruyne, persoonlijke mededeling). Het is denkbaar dat deze met zeegrasvelden geassocieerde soort een keer levend in Nederland opduikt.

Behalve met betrekking tot het habitat verschilt de Fijngestreepte speldhoren van de Vreemde speldhoren door een duidelijk slanker huisje met een fijnere, onder de binoculair moeilijk zichtbare microsculptuur. Levende Vreemde speldhorens onderscheiden zich bovendien door de langgerekte tentakels (fig. 4). Bij de Fijngestreepte speldhoren zijn de tentakels driehoekig (Götting, 2008).

Groot wordt de Vreemde speldhoren niet. De maximale grootte ligt rond de 4 mm, maar de meerderheid van het tot op heden verzamelde materiaal is niet groter dan 2,5 mm.

Habitat

De Vreemde speldhoren is aangetroffen in het westelijk deel van het Krammer-Volkerak, ten zuiden van Oude-Tonge (fig. 5). De diepte varieerde hier tussen de 3,1 en 5,4 meter. De bodem bestond uit slib en zand met verspreid voorkomende kolonies Quaggamossel *Dreissena bugensis*. Waterplanten waren nauwelijks aanwezig. Het chloridegehalte was op 4 m diepte circa 440 mg Cl/l, waarmee de locaties licht brak waren.

De begeleidende molluskenfauna was in 2014, met in totaal vier soorten, arm. Naast de al genoemde Quaggamossel zijn Aziatische korfmosseel *Corbicula fluminea*, Driehoeksmossel *Dre-*

issena polymorpha en Jenkins' waterhorentje *Potamopyrgus antipodarum* gevonden. Deze drie soorten waren alle in (zeer) lage dichtheden aanwezig.

Bovenstaande molluskensoorten zijn niet typerend voor een licht brak milieu. In andere macrofaunagroepen bevonden zich soorten die in een dergelijk milieu juist wel vaak talrijk worden gevonden, zoals *Corophium multisetosum* (een slijkgarnaal), *Cyathura carinata* (een waterpissebed) en *Laonome armata* (een borstelworm). In Finland is de soort aangetroffen op een rotsachtige bodem in gezelschap van Brakwaterpok *Amphibalanus improvisus*, Driehoeksmossel en Zoetwaterneriet *Theodoxus fluviatilis*. Ook hier was het milieu licht brak bij een chloridegehalte van rond de 500 mg Cl/l (Warén, 2015).

Gezien het geringe aantal vindplaatsen, en het feit dat we niet weten wat het oorspronkelijk leefgebied van deze soort is, is het nog volstrekt onduidelijk wat de boven- en ondergrens zijn van de range aan saliniteit die door de Vreemde speldhoren wordt verdragen. Ook over andere mogelijke habitateisen is nog weinig te zeggen. Met recente meldingen uit het westelijk deel van het Haringvliet (Ton van Haaren, Eurofins), dat duidelijk zoeter is dan het Krammer-Volkerak, lijkt wel duidelijk te worden dat de Vreemde speldhoren het ook in zoet water prima uithoudt.

Impact

Met vondsten in zowel het Krammer-Volkerak als in het Haringvliet is het aannemelijk dat de Vreemde speldhoren zich blijvend gaat vestigen in het Benedenrivierengebied en mogelijk ook daar buiten. Zijn de dichtheden in het Krammer-Volkerak met maximaal 375 dieren per m² nog beperkt, in de Finse Golf

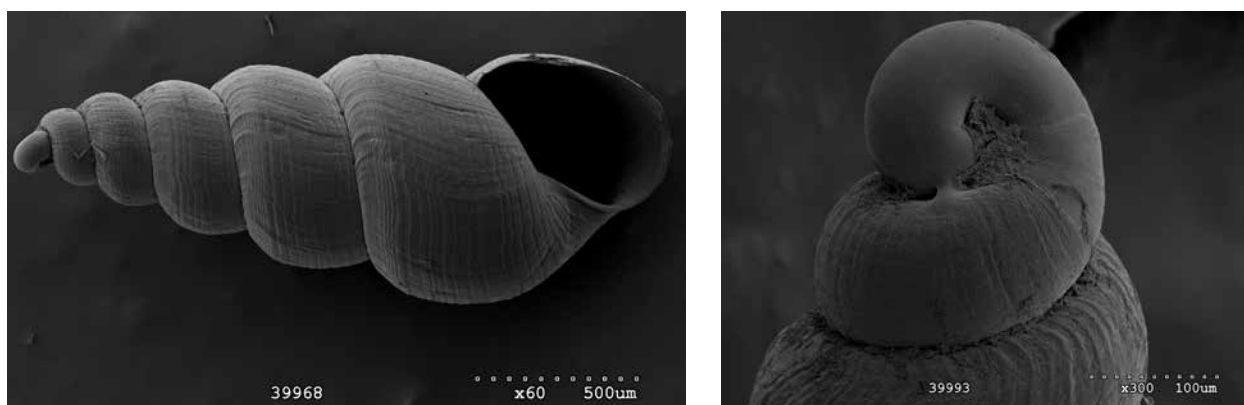

Fig. 2, 3. Scanning elektronenmicroscopische (SEM)-opname van *Murchisonella* spec. ('Vreemde speldhoren'). Links de gehele schelp, rechts een detailopname van de protoconch. Foto's A. Warén.

Fig. 4. Een levende *Murchisonella* spec. ('Vreemde speldhoren'). Foto Martijn Spierenburg.

Fig. 6. Foto van de bodem op één van de vindplaatsen van *Murchisonella* spec. ('Vreemde speldhoren'). Foto Bart Achterkamp.

Fig. 5. Locaties van *Murchisonella* spec. ('Vreemde speldhoren') in het Krammer-Volkerak. Aangegeven is het aantal in 2016 verzamelde levende exemplaren per monsterlocatie.

Dankwoord

Myra Swarte (Rijkswaterstaat) danken wij voor het beschikbaar stellen van zowel het materiaal van de Vreemde speldslak als de gegevens van de vindplaats. Anders Warén wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van informatie en de SEM-opnames. Arie Kersbergen, Bart Achterkamp en Floor Driessen (Bureau Waardenburg) worden bedankt voor de monsternamen.

Geraadpleegde bronnen

- ALONSO, A. & P. CASTRO-DÍEZ, 2012. The exotic aquatic mud snail *Potamopyrgus antipodarum* (Hydrobiidae, Mollusca): state of the art of a worldwide invasion. – *Aquatic Sciences* 74: 375-383.
- GÖTTING, K.-J., 2008. Meeres-Gehäuseschnecken Deutschlands. Bestimmungsschlüssel, Lebensweise, Verbreitung. – *Die Tierwelt Deutschlands*, 80. ConchBooks, Hackenheim.
- WARÉN, A., 2015. Has anybody encountered this little gastropod? – *The Malacologist* 64: 16.

Adressen van de auteurs

Menno Soes: menno.soes@gmail.com
Dirk Kruijt: d.b.kruijt@buwa.nl

zijn al dichtheden van meer dan 4000 dieren per m² geregistreerd (Warén, 2015). Bij dergelijke hogere dichtheden zullen deze grazende slakjes zeker veranderingen in het milieu teweeg brengen. Dit kunnen zowel veranderingen in macrofaunagezelschappen als in nutriëntenkringlopen zijn (Alonso & Castro-Díez, 2012). Wat het gaat worden moeten we maar afwachten.